

श्री.जयदिप डाकरे सर श्री.प्रविण डाकरे सर

Subscribe

इयत्ता - सहावी (29 जुलै) माझा अभ्यास

Subscribe

शासनाच्या 45 दिवसांच्या ब्रीज कोर्ससोबत माझा अभ्यास PDF

शासनाच्या ब्रीज कोर्ससोबत क्षमता प्राप्त विद्यार्थ्यांसाठी चालू इयत्तेचा अभ्यासक्रम समाविष्ट

दिवस एकोणतीस:

गतवर्षीच्या क्षमता प्राप्त विद्यार्थ्यांसाठी चालू इयत्तेचा नियमित अभ्यासक्रम समाविष्ट.

टैस्ट
सोडवा

✚ कविता वाचा व स्वाध्याय सोडवा. कविता तालासुरात म्हणा.

उपक्रम : (१) एखाद्या माळरानावर फिरताना तुम्ही गवतफुले पाहिली आहेत का? ती कोणकोणत्या रंगांची असतात? तुम्ही पाहिलेल्या गवतफुलाचे चित्र काढा व रंगवा.

(२) मंगेश पाडगांवकर यांची 'मी फूल तृणातिल इवले' ही कविता मिळवा व लिहा. कवितेला चालू लावून वर्गात सादर करा.

प्रकल्प : वृत्तपत्रांमधून विविध फुलांविषयी येणाऱ्या माहितीची कात्रणे मिळवा. या कात्रणांपासून चिकटवर्हा बनवा.

कविता
पहा

कविता करूया.

- केंद्रीय उच्च प्राथमिक मराठी शाळा कापरा (मे.), ता. जि. यवतमाळ या शाळेतील इयत्ता सहावीतील सोनाली श्रावण फुपरे, हिने 'झाड' या विषयावर केलेली कविता वाचूया.

झाड

झाड आहे हिरवेगार,
वारा देते थंडगार.

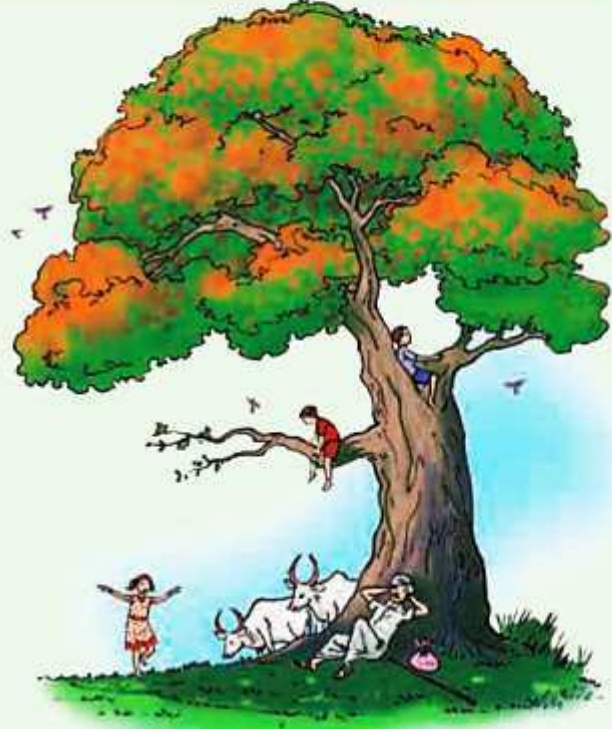
झाडाच्या सावलीत मी बसते,
झाड खुदकन गालात हसते.

झाड देते माया,
झाड देते छाया.

झाडावर भरते पक्ष्यांची शाळा,
झाडाखाली सर्व प्राणी होतात गोळा.

झाडाला लागतात सुंदर फुले,
फुले तोडायला येतात मुले.

झाड आहे माझा मित्र,
माझ्या मनात राहते नेहमी झाडाचे चित्र.

- सोनालीप्रमाणे आपणही खाली दिलेल्या कवितेच्या ओळी पूर्ण करूया.

१. माझी शाळा म्हणते खेळ खेळा
वेळ, काळ तुम्ही नियमित पाळा,
.....
.....

२. जाऊ जंगल सफरीला
पाहू आनंदे निसर्गाला,
.....
.....

वाचा व समजून घ्या.

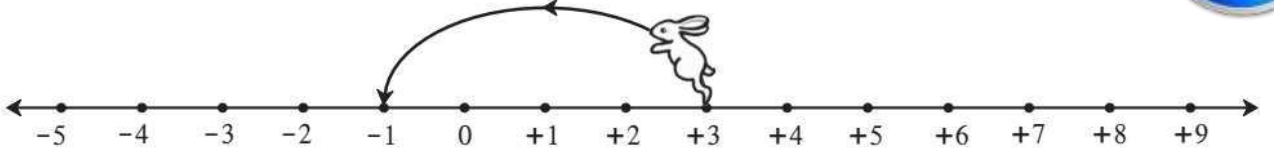
3

पूर्णांक संख्या

टेस्ट
मोडवा

कृती :

सराव

- ससा सुरुवातीला या संख्येवर होता.
- त्याने एककाची उडी डावीकडे मारली.
- आता तो संख्येवर पोहोचला.

$$(+3) + (-4) = -1$$

हे मला समजले.

कोणत्याही संख्येत ऋण संख्या मिळवणे म्हणजे संख्यारेषेवर त्या संख्येपासून तेवढे एकक डावीकडे जाणे किंवा तेवढे एकक मागे जाणे म्हणजेच वजा करणे.

चला, चर्चा करूया.

पूर्णांक संख्यांची बेरीज व वजाबाकी ही आपण मिळवलेली रक्कम व खर्च केलेली रक्कम यांच्या साहाय्याने समजावून घेऊ.

दादा : आपल्याजवळ असलेली रक्कम किंवा आपण मिळवलेली रक्कम धन संख्येने दाखवू व कर्जाऊ घेतलेली किंवा खर्च केलेली रक्कम ऋण संख्येने दाखवू.

अनिल : माझ्याजवळ 5 रुपये आहेत, म्हणजे +5 ही संख्या आहे. मला आईने 3 रुपये बक्षीस दिले. ती संख्या +3 आहे. आता माझ्याजवळ एकूण 8 रुपये झाले.

$$5 + 3 = (+5) + (+3) = +8$$

दादा : धन संख्यांची बेरीज तुम्हांला माहित आहे. आता आपण ऋण संख्यांचाही विचार करू. सुनिता तुला मी पेन घेण्यासाठी 5 रुपये उसने दिले, तर तू ते कसे दाखवशील ?

सुनिता : माझ्याजवळची रक्कम मी ऋण पाच म्हणजे - 5 असे लिहून दाखवेन.

दादा : मी तुला अजून 3 रुपये उसने दिले, तर तुझ्यावर एकूण किती कर्ज (ऋण) होईल ?

सुनिता : $(-5) + (-3) = -8$ म्हणजे एकूण आठ रुपये कर्ज (ऋण) झाले.

दादा : तुझ्यावर 8 रुपयांचे कर्ज आहे. तुला आईने 2 रुपये खाऊसाठी दिले, म्हणजे तुझ्याजवळ + 2 रुपये आले. आता तू पूर्वी उसने घेतले होते त्यांपैकी 2 रुपयांचे कर्ज फेडलेस, तर तुझ्यावर किती रुपयांचे कर्ज राहिल ?

सुनिता : $(-8) + (+2) = -6$ म्हणजे मला अजून 6 रुपये कर्ज फेडायचे आहे.

दादा : अनिल, तुझ्याजवळ 8 रुपये आहेत म्हणजे +8 रुपये आहेत. त्यांपैकी 3 रुपये तू पेन्सिल घेण्यास खर्च केलेस, तर तुझ्याजवळ किती रुपये राहतील ?

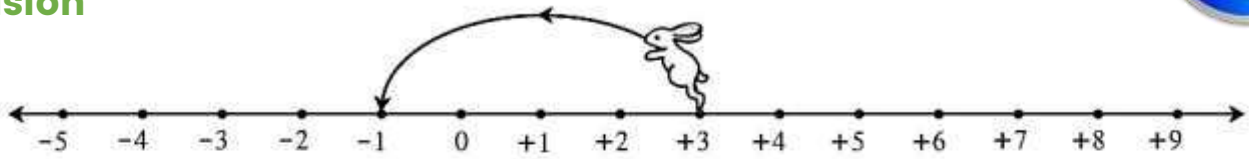
अनिल : $(+8) + (-3) = +5$.

Read and understand.
Activity:

3

Integers

Revision

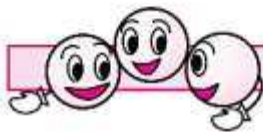
- At first the rabbit was at the number .
- He hopped units to the left.
- It is now at the number .

$$(+3) + (-4) = -1$$

Now I know -

To add a negative number to the given number, we move that many units to the left on the number line from the given number, i.e., we move backward on the number line which means we subtract.

Let's discuss.

Let us understand the addition and subtraction of integers with the help of the amounts of money we get and the amounts we spend.

Dada : We shall show the amount we have or the amount we get as a positive number and the amount we borrow or spend as a negative number.

Anil : I have 5 rupees. That is, I have the number +5. Mother gave me 3 rupees as a gift. That number is +3. Now I have 8 rupees in all.

$$5 + 3 = (+5) + (+3) = +8$$

Dada : You know how to add positive numbers. Now let us add negative numbers. Sunita, if I lend you 5 rupees to buy a pen, how will you show that?

Sunita : I will write the amount I have as negative five or -5.

Dada : If I lend you another 3 rupees, what is your total debt?

Sunita : $(-5) + (-3) = -8$. That means I owe eight rupees.

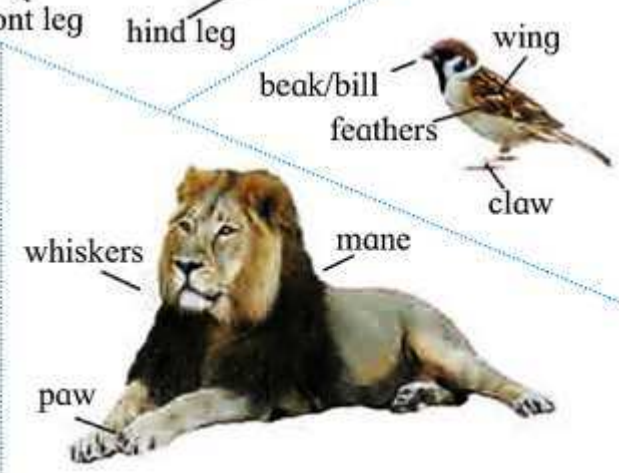
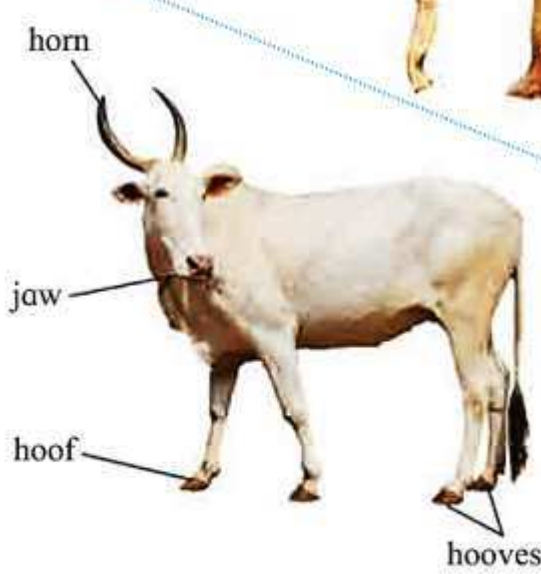
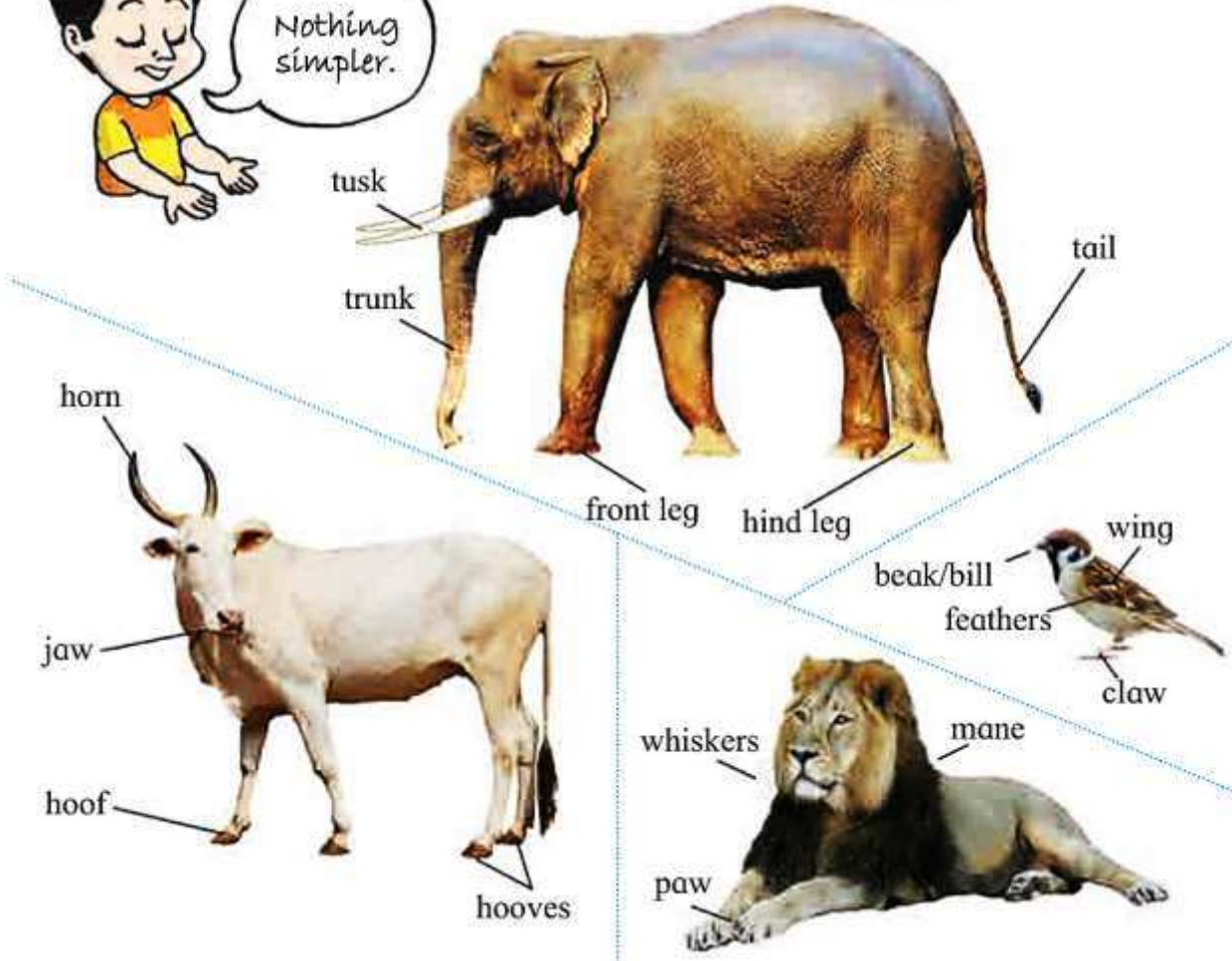
Dada : You have a debt of 8 rupees. Mother gave you 2 rupees to buy sweets. So you got +2 rupees. Now, if you repay 2 rupees of your debt, how much will you still owe?

Sunita : $(-8) + (+2) = -6$. So, I still owe 6 rupees.

Dada : Anil, you have 8 rupees, or, +8. You spend 3 rupees to buy a pencil. How many rupees do you still have ?

Anil : $(+8) + (-3) = +5$.

Read and understand.

पाठ वाचा व समजून घ्या.

सरारव

३.५ लोकजीवन

हडप्पा संस्कृतीचे लोक शेती करत होते. कालीबंगन येथे नांगरलेल्या शेताचा पुरावा मिळाला आहे. तेथील लोक विविध पिके घेत असत. त्यांमध्ये गहू, सातू (बाली) ही मुख्य पिके होती. राजस्थानमध्ये सातूचे पीक तर गुजरातमध्ये नाचणीचे पीक मोठ्या प्रमाणावर घेतले जाई. यांखेरीज वाटाणा, तीळ, मसूर इत्यादी पिके काढली जात. हडप्पा संस्कृतीच्या लोकांना कापूस माहीत होता.

उत्खननात मिळालेले पुतळे, मुद्रांवरील चित्रे आणि कापडाचे अवशेष इत्यादी पुराव्यांवरून ते कापड विणत असावेत. स्त्री-पुरुषांच्या पोशाखात गुडघ्यापर्यंतचे वस्त्र आणि उपरणे यांचा समावेश होता.

विविध प्रकारचे दागिने उत्खननात सापडले आहेत. ते दागिने सोने, तांबे, रत्ने तसेच शिंपले, कवड्या, बिया इत्यादींचे होते. अनेक पदरी माळा, अंगठ्या, बाजूबंद, कंबरपट्टा हे अलंकार स्त्री-पुरुष वापरत. स्त्रिया दंडापर्यंत बांगड्या घालत.

हडप्पा संस्कृतीतील दागिने

हडप्पाकालीन कलेचा उत्कृष्ट नमुना म्हणजे तेथे सापडलेला एक वैशिष्ट्यपूर्ण पुतळा. त्याच्या चेहऱ्याचा प्रत्येक तपशील अत्यंत सुस्पष्ट आहे, एवढेच नव्हे तर त्याने खांद्यावरून घेतलेली शाल आणि त्या शालीवरील त्रिदलाची नक्षीही अत्यंत सुंदर रीतीने दाखवली आहे.

३. हडप्पा संस्कृती

हडप्पाकालीन कलेचा नमुना

करून पहा.

तुमच्या जवळच्या किराणा मालाच्या दुकानाला भेट द्या. दुकानदार दुकानासाठी वाणसामान कोठून आणतो याची माहिती घ्या. वस्तूची यादी तयार करा.

३.६ व्यापार

हडप्पा संस्कृतीचे लोक भारतात त्याचप्रमाणे भारताबाहेरील देशांशी व्यापार करत असत. सिंधूच्या खोऱ्यात चांगल्या दर्जाचा कापूस होत असे. तो पश्चिम आशिया, दक्षिण युरोप आणि इजिप्त या प्रदेशांना निर्यात होत असे. सुती कापड देखील निर्यात होत असे. इजिप्तमध्ये मलमलीचे कापड हडप्पा संस्कृतीचे व्यापारी पुरवत असत. काश्मीर, दक्षिण भारत, इराण, अफगाणिस्तान, बलुचिस्तान येथून चांदी, जस्त, मौल्यवान खडे, माणके, देवदार लाकूड इत्यादी वस्तू आणल्या जात. परदेशांशी चालणारा व्यापार खुशकीच्या आणि सागरी अशा दोन्ही मार्गांनी होत असे. उत्खननात सापडलेल्या काही मुद्रांवर जहाजांची चित्रे कोरलेली आहेत. लोथल येथे प्रचंड आकाराची गोदी सापडली आहे. हडप्पा संस्कृतीचा व्यापार अरबी समुद्राच्या किनाऱ्याने चालत असे.

निरीक्षण करा व समजून घ्या.

सराव

टैस्ट
मोडवा

२. चला वृत्ते वापरूयात !

जरा डोके चालवा !

कोलकाता ते शिकागो हा प्रवास जवळच्या मार्गाने करण्यासाठी विमानाला कोणकोणत्या दिशेने न्यावे लागेल ?

मला हे येते !

- प्रमुख वृत्ते नकाशावर दाखवता येणे.
- काही वृत्तांचे महत्त्व ओळखणे व वापर करणे.
- जगातील कोणतेही ठिकाण, प्रदेश, नद्या, रस्ते इत्यादी बाबींचे स्थान विस्तार अचूकपणे काढता येणे.

स्वाध्याय

(अ) अचूक पर्यायासमोरील चौकटीत ✓ अशी खूण करा.

- (१) $६६^{\circ} ३०'$ उत्तर अक्षवृत्त म्हणजेच
आर्किटिक वृत्त विषुववृत्त
अंटार्किटिक वृत्त
- (२) कोणते अक्षवृत्त पृथ्वीला दोन समान भागांत विभागते ?
कर्कवृत्त मकरवृत्त
विषुववृत्त
- (३) आर्किटिक वृत्ताचे उत्तर ध्रुवापासूनचे कोनीय अंतर किती आहे ?
 $६६^{\circ} ३०'$ ९०°
 $२३^{\circ} ३०'$
- (४) ०° मूळ रेखावृत्त व विषुववृत्त कोणत्या ठिकाणी एकमेकांना छेदतात ?
दक्षिण महासागर
अटलांटिक महासागर
आफ्रिका खंड
- (५) कोणत्या अक्षवृत्तांपर्यंत सूर्यकिरणे लंबरूप पडतात ?
कर्कवृत्त आणि मकरवृत्त
आर्किटिकवृत्त आणि अंटार्किटिकवृत्त
उत्तर आणि दक्षिण ध्रुव
- (६) दक्षिण ध्रुवावरील ठिकाणाचे अक्षवृत्तीय स्थान कोणते असते ?
 ९०° दक्षिण अक्षवृत्त
 ९०° उत्तर अक्षवृत्त
 ०° अक्षवृत्त

(ब) खालील विधाने तपासा, अयोग्य विधाने दुरुस्त करून पुन्हा लिहा.

- (१) एखाद्या ठिकाणाचे स्थान सांगताना फक्त रेखावृत्ताचा उल्लेख केला तरीही चालतो.
- (२) एखाद्या प्रदेशाचा विस्तार सांगताना लगतच्या प्रदेशाच्या मध्यभागातील अक्षांश रेखांश गृहीत धरावे लागतात.
- (३) फक्त नकाशाद्वारे एखाद्या रस्त्याचे स्थान सांगता येते.
- (४) ०° पूर्व रेखावृत्त व १८०° पूर्व रेखावृत्त.
- (५) एखादा मार्ग किंवा नदीप्रवाहाचा विस्तार, उगमाकडील स्थानाच्या अक्षांशापासून शेवटच्या स्थानावरील रेखांशाच्या दरम्यान सांगितला जातो.
- (६) $८^{\circ} ४'$ उत्तर अक्षवृत्त ते $३७^{\circ} ६६'$ उत्तर अक्षवृत्त ही अचूक स्थाननिश्चिती आहे.

(क) नकाशा संग्रहातील जगाच्या व भारताच्या नकाशात पाहून खालील काही शहरांचे स्थान शोधा. त्यांचे अक्षांश व रेखांश लिहा.

(१) मुंबई	(६) ओटावा
(२) गुवाहाटी	(७) टोकियो
(३) श्रीनगर	(८) जोहान्सबर्ग
(४) भोपाळ	(९) न्यूयॉर्क
(५) चेन्नई	(१०) लंडन

वाचा व स्वाध्याय सोडवा.

सराव

१. खालील प्रश्नांची उत्तरे तुमच्या शब्दांत लिहा.

- वनस्पती आणि प्राणी यांमधील फरक स्पष्ट करा.
- वनस्पती आणि प्राणी यांमधील साम्य स्पष्ट करा.
- वनस्पती सृष्टी आपल्यासाठी कशी उपयोगी आहे?
- प्राणी सृष्टी आपल्यासाठी कशी उपयोगी आहे?
- सजीव हे निर्जीवांपेक्षा वेगळे का आहेत?

२. कोण कशाच्या साहाय्याने श्वसन करतो?

अ. मासा	आ. साप
इ. करकोचा	ई. गांडूळ
उ. मानव	ऊ. वडाचे झाड
ए. अळी	

३. दिलेल्या पर्यायांपैकी योग्य पर्याय निवडून रिकाम्या जागा भरा.

- स्वतःचे अन्न स्वतः तयार करण्याच्या वनस्पतींच्या प्रक्रियेला..... म्हणतात.
- शरीरात ..... वायू घेणे व ..... वायू बाहेर सोडणे याला श्वसन म्हणतात.
- शरीरातील निरूपयोगी पदार्थ बाहेर टाकण्याची क्रिया म्हणजे ..... होय.
- घडणाऱ्या घटनेला प्रतिसाद देण्याच्या क्षमतेला ..... म्हणतात.
- आयुर्मान पूर्ण झाले की प्रत्येक सजीव ..... पावतो.
(ऑक्सिजन, मृत्यू, उत्सर्जन, कार्बन डायॉक्साइड, चेतनाक्षमता, प्रकाश संश्लेषण)

४. प्राणी व वनस्पतींचे उपयोग लिहा.

प्राणी : मधमाशी, शार्क मासा, याक, मेंढी, गांडूळ, कुत्रा, शिंपले, घोडा, उंदीर.

वनस्पती : आले, आंबा, निलगिरी, बाभूळ, साग, पालक, कोरफड, हळद, तुळस, करंज, मोह, तुती, द्राक्ष.

५. यादीमध्ये दिलेल्या सजीवांच्या हालचालींची वैशिष्ट्ये कोणकोणती आहेत ?

सजीव : साप, कासव, कांगारू, गरुड, सरडा, बेडूक, गुलमोहर, रताळ्याचा वेल, डॉल्फिन, मुंगी, रॅटल साप, नाकतोडा, गांडूळ.

६. सभोवताली आढळणाऱ्या विविध वनस्पती व प्राणी उपयुक्त किंवा अपायकारक कसे आहेत, याविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

उपक्रम :

- भारतीय वनस्पती सर्वेक्षण संस्था आणि भारतीय प्राणी सर्वेक्षण संस्था यांच्या कार्याची सविस्तर माहिती मिळवा. त्यासाठी www.bsi.gov.in व www.zsi.gov.in या संकेतस्थळांना भेट द्या.
- विविध प्राण्यांच्या आयुर्मानाची माहिती मिळवा व त्याचा तक्ता तयार करून वर्गात लावा.
- भारतात आढळणाऱ्या विषारी सापांची माहिती मिळवून ती विज्ञान प्रदर्शनामध्ये सादर करा.

Revision

Read and understand.

- Write the answers to the following questions in your own words.
  - What are the differences between plants and animals?
  - What are the similarities between plants and animals?
  - How is the plant kingdom useful to us?
  - How is the animal kingdom useful to us?
  - What makes living things different from non-living things?
- What helps them to breathe?
  - A fish
  - A snake
  - A crane
  - An earthworm
  - Man
  - A banyan tree
  - A caterpillar
- Fill in the blanks with the proper words from the brackets.
  - The process by which plants make their own food is called .....
  - To inhale ..... and to exhale ..... is called respiration.
  - The elimination of waste substances from the body is called .....
  - The ability to respond to an event is called ..... to .....
  - On completing their lifespan, every living thing .....
(oxygen, dies, excretion, carbon dioxide, responsiveness, photosynthesis, stimuli)
- Write the uses of these animals and plants.

Animals : Honeybees, sharks, yaks, sheep, earthworms, dogs, bivalves, horses, mice.

Plants : Ginger, mango, eucalyptus, babul (acacia), teak, spinach, aloe vera, turmeric, holy basil, *karanja*, *moh*, mulberry, grapevine.
- What are the peculiarities of the movements of these living things?

Living things : Snakes, tortoises, kangaroos, eagles, chameleons, frogs, gulmohur, sweet potato creeper, dolphins, ants, rattlesnakes, grasshoppers, earthworms.
- Write in detail about how the plants and animals found in your surroundings prove useful or harmful.

Activity :

- Obtain information about the work of the Botanical Survey of India and the Zoological Survey of India by visiting the websites : www.bsi.gov.in www.zsi.gov.in
- Collect information about the lifespan of various animals, make a chart and display it in your class.
- Gather information about the poisonous snakes found in India and present it in a Science Exhibition.

5ICXMB

● पढो, समझो और लिखो :
रियाज

४. जोकर

टेस्ट
मोडवा

प्रस्तुत पाठ में मुहावरों और कहावतों के द्वारा अपनी बात को कम-से-कम शब्दों में व्यक्त करने के लिए प्रेरित किया गया है।

अध्ययन कौशल

* किन्हीं पाँच मुहावरों / कहावतों के सांकेतिक चित्र बनाओ : जैसे-

=

घर की मुर्गी दाल बराबर।

९ + २ = ११ =

नौ दो ग्यारह होना।

१. जोकर अपनी जान पर खेलकर कलाबाजियाँ दिखाता है।

२. जोकर झूठ-मूठ का ठहाका लगाकर लोगों को हँसाता है।

३. उचित प्रतिसाद न मिलने पर जोकर मन मसोसकर रह गया।

४. खेल समाप्त होने पर कुछ बच्चों द्वारा जोकर को धन्यवाद कहने पर वह फूला नहीं समाया।

५. एक बच्चे को अपनी नकल करते देखकर जोकर दंग रह गया।

६. जोकर शोर मचाने वाले बच्चों को आँखें दिखा रहा था।

७. मौका मिलने पर जोकर कलाकारों के करतबों का श्रेय लेता है अर्थात् गंगा गए गंगादास, जमना गए जमनादास।

८. गाना तो आता नहीं और जोकर कहता है गला खराब है यह तो ऐसा ही हुआ, नाच न जाने, आँगन टेढ़ा।

□ पाठ में आए मुहावरों एवं कहावतों पर विद्यार्थियों से चर्चा करें। इनके अर्थ बताते हुए वाक्य में प्रयोग कराएँ। उनसे जोकर की वेशभूषा में अभिनय कराएँ। जीवन में स्वास्थ्य की दृष्टि से हास्य की आवश्यकता समझाएँ और सदा प्रसन्न रहने के लिए कहें।

स्वयंमूल्यमापन चाचणी पहा खालील लिंकवर..

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा

माझा ऑनलाईन अभ्यास – प्रत्येक घटकाच्या टेस्ट सोडवा खालील लिंकवरून

सहावी मराठी	सहावी गणित	सेमी गणित	सहावी इंग्रजी	सहावी इतिहास
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा
सहावी भूगोल	सहावी विज्ञान	सेमी विज्ञान	सहावी हिंदी	
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	

दररोजच्या माझा अभ्यास pdf तुम्हाला खालील लिंकवर मिळतील.

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा

इतर इयत्तांच्या ऑनलाईन टेस्ट सोडवा खालील लिंकवरून...

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा	क्लिक करा

MiniShala शैक्षणिक ॲप्स खालील लिंकवरून डाऊनलोड करा.

पहिली	दुसरी	तिसरी	चौथी	पाचवी	सहावी	सातवी
		आठवी	नववी	दहावी		

गुरुमाऊली शैक्षणिक ॲप्स - [Click Here](#)